

İnfertil Çiftlerde Çift Uyumu ve Umutsuzluk

Nuray Egelioğlu Cetişli¹, Ekin Dila Topaloğlu Ören¹, Ferda Kaba²

¹İzmir Katip Çelebi Üniversitesi,
Hemşirelik Bölümü, Kadın Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,
Türkiye
²Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Hastanesi, Bornova, Türkiye

Nuray Egelioğlu Cetişli
Ekin Dila Top Ören
Ferda Kaba

İletişim:

Nuray Egelioğlu Cetişli
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Hemşirelik
Bölümü, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı, Türkiye
E-Posta: nurayegelioglu@gmail.com

Gönderilme Tarihi : 06 Eylül 2017
Revizyon Tarihi : 07 Aralık 2017
Kabul Tarihi : 04 Ocak 2018

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, infertil çiftlerde çift uyumunu ve umutsuzluğu belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı tipteki çalışma, Temmuz- Aralık 2014 tarihleri arasında, 84 infertil çift ile yürütülmüştür. Araştırma verileri Birey Tanıtım Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde sayı, yüzdelik, aritmetik ortalama, Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve korelasyon analizi kullanılmış ve p<0.05 olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 30.46±4.71, erkeklerin ise 33.94±5.08 olup, %77.4'ü primer infertilite tanısı almış, infertilite nedeni %38.1'inde kadına ait sorunlardan kaynaklanmaktadır ve ortalama evlilik süreleri 7.04±4.29 yıl, ortalama infertilite süreleri 5.59±3.35 yıldır. Kadınların Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puan ortalaması 12.29±2.48, erkeklerin ise 10.09±2.70'dir ve puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (t=5.498, p=0.000). Çiftler Uyum Ölçeği toplam puan ortalaması kadınların 89.00±12.79, erkeklerin 100.39±17.24'tür ve puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır (t=-4.864, p=0.000). Ayrıca çalışmaya katılan kadınların (r=-0.373, p=0.000) ve erkeklerin (r=-0.226, p=0.039) Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çiftler Uyum Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sonuç: Çalışmada infertiliteden etkilenen kadınların erkeklere göre daha umutsuz ve çift uyumlarının daha kötü olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Infertilite, çift uyumu, umutsuzluk

THE MARITAL ADJUSTMENT AND HOPELESSNESS IN INFERTILE COUPLES

ABSTRACT

Aim: The aim of this research is to determine the marital adjustment and hopelessness in infertile couples.

Methods: The descriptive and comparative study was conducted with 84 infertile couples between July and December 2014. The data were collected using the Individual Identification Form, the Beck Hopelessness Scale, and the Dyadic Adjustment Scale. Data were analyzed using numbers, percentages, mean values, Mann Whitney U, Kruskal Wallis and correlation analysis and p values <0.05 were accepted as statistically significant.

Results: The mean age of the women who participated in the study was 30.46±4.71 and 33.94±5.08. 77.4% were diagnosed with primary infertility, 38.1% of the infertility was due to female problems and the mean marriage duration was 7.04±4.29 years and mean infertility time was 5.59±3.35 years. Women's Beck Hopelessness Scale total score average was 12.29±2.48, males were 10.09±2.70 and there was a statistically significant difference between the mean scores. The total score average of the Dyadic Adjustment Scale was 89.00±12.79 for women and 100.39±17.24 for men and there was a significant difference between the points average. In addition, there is a significant negative correlation between the mean scores of Beck Hopelessness Scale and Dyadic Adjustment Scale of women and men participating in the study.

Conclusion: Women who were affected by infertility during the study were found to experience more hopelessness and the marital adjustment was worse than men.

Key words: Infertility; marital adjustment; hopelessness

Infertilite Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2009) tarafından "Üreme çağındaki bir çiftte, herhangi bir korunma yöntemi kullanmaksızın en az bir yıllık süre içerisinde, düzenli cinsel ilişkiye rağmen kadının gebe kalamaması" olarak tanımlanmaktadır. DSÖ'ne göre toplumdaki sıklığı %10-15 olan infertilite bireye özel ve sonuçları belirsiz bir durum olması nedeniyle tıbbi, psikiyatrik, psikolojik ve sosyal sorunları beraberinde getiren kültürel, dinsel ve sınıfsal yönleri olan bir yaşam krizi, aile üyeleri için bir stres faktörüdür (1). İnfertilitenin tanı ve tedavisi sürecinde yaşananlardan ve çocuk sahibi olamama ile ilişkili olarak deneyimlenen duygusal stresten dolayı, suçluluk, öfke, hayal kırıklığı ve umutsuzluk en sık yaşanan duygular olup çiftlerden her ikisini de etkileyerek, eşler arasında iletişim ve evlilik problemlerine neden olmaktadır (2-7). Farklı ülkelerde infertil kadınlar ile yapılan çalışmalarda, kadınların infertilite sürecinde depresyon, korku, yalnızlık, benlik saygısında kayıp, suçluluk, keder, umutsuzluk, fiziksel şiddet ve sosyal izolasyon deneyimledikleri bildirilmiştir (5,6,8-10).

Yapılan çalışmalar evlilik uyumu daha iyi olan infertil bireylerin mental sağlık durumlarının daha iyi olduğunu ve infertilite tedavisine ilişkin umutlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. İnfertil çiftlere yardım etmede danışmanlığın önemi güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır (11-18). Tedavi sürecinde çiftler arası uyum verilecek danışmanlık hizmetinde önemli bir paya sahiptir. Aynı şekilde çiftlerde umutsuzluğun araştırılması verilecek danışmanlık hizmetinin planlanmasında koruyucu önlemlerin alınmasında ve tedavi başarısının artırılmasında önemlidir (2,10,12).

Araştırmanın amacı

Bu araştırma infertil çiftlerde çift uyumunu ve umutsuzluk düzeyini belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

Araştırma soruları;

1. İnfertil çiftlerde çift uyumu nasıldır?
2. İnfertil çiftlerde umutsuzluk düzeyi nedir?

Gereç ve yöntem

Bu tanımlayıcı ve karşılaştırmalı tipteki çalışma, Temmuz-Aralık 2014 tarihleri arasında İzmir'de bir Eğitim Araştırma Hastanesi'nin infertilite polikliniğinde yürütülmüştür. İnfertilite tanısı almış, psikiyatrik hastalığı olmayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 84 çift araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada verileri toplamak amacıyla; Birey Tanıtım Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Birey Tanıtım Formunda çiftlerin sosyodemografik özellikleri ve infertilite öykülerine ilişkin 15 soru yer almaktadır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Beck ve arkadaşları tarafından 1974 yılında geliştirilmiştir. Ülkemizde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. BUÖ 11 "doğru" ve 9 "yanlış" yanıtı içeren ölçek anahtarına göre, her uyumlu yanıt için "1" puan, uyumsuz yanıt için "0" puan verilir. Elde edilen aritmetik toplam "umutsuzluk puanını" oluşturur. BUÖ'nin kesim puanı yoktur, puanların olası değişkenliği 0 ile 20 arasındadır. Alınan puanlar yükseldikçe bireyin umutsuzluk düzeyinin de yüksek olduğu kabul edilir (19). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.84 olarak bulunmuştur.

Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ): Çift uyum ölçeği, evli ya da birlikte yaşayan çiftlerde ilişkinin kalitesinin nasıl algılandığını değerlendirmek için Spanier (1976) tarafından geliştirilmiş, 32 maddeden oluşan bir ölçektir. ÇUÖ ilişkiyi dört ayrı yönden değerlendirir, bu nedenle çift uyumu, çift doyumunu, çiftlerin bağlılığı ve sevgi gösterme olmak üzere dört alt ölçeğe sahiptir. Ölçek farklı maddeler için beşli, altılı ve yedili Likert tipi ölçüm sağlamaktadır. İki madde ise "evet" ve "hayır" olarak cevaplandırılır. Maddelerin çoğunluğu 0-5 arasındaki değerlerin kullanıldığı altılı bir puanlama sistemi üzerinden değerlendirilir (her zaman anlaşırız/ anlaşamayız, her zaman/hiç bir zaman gibi). Toplam puanlar evlilik uyumu ve tatminin derecesini yansıtmaktadır. Testten alınabilecek puanların dağılımı 0'dan 151'e kadar olabilir. Alınan yüksek puan kişinin evlilik uyumunun daha iyi olduğunu gösterir. ÇUÖ'nin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri Spainer tarafından 0.96, Fışiloğlu ve Demir tarafından 0.92 (20), bu çalışmada ise 0.86 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya başlamadan önce Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (karar no:132, karar tarihi:03.07.2014) ve katılımcılardan da katılımın gönüllülük esasına dayandığı açıklanarak yazılı onamları alınmıştır. Araştırmacılar ve katılımcılar arasında herhangi bir çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 21.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmaya katılan infertil çiftlerin demografik özelliklerine ilişkin kategorik verilerin tanımlayıcı istatistiğinde sayı ve yüzde, ölçümsel verilerde ise aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Çiftlerin demografik değişkenlere göre Çift Uyumu ve Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve t testi ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi kullanılmıştır. $p < 0.05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırma, sadece İzmir ilindeki bir eğitim araştırma hastanesinin infertilite polikliniğinde yürütüldüğünden dolayı genellenabilirliği açısından sınırlılık olarak kabul edilebilir.

Bulgular

Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 30.46 ± 4.71 , erkeklerin ise 33.94 ± 5.08 olup, kadınların %42.9'u, erkeklerin %52.4'ü ortaöğretim mezunu, %65.5'inin gelir durumu orta düzeydedir. Çiftlerin ortalama evlilik süresi 7.04 ± 4.29 yıl, ortalama infertilite süresi 5.59 ± 3.35 yıl, %77.4'ü primer infertilite tanısı almış, infertilite nedeni %38.1'inde kadına ait sorunlardan kaynaklanmaktadır (Tablo 1).

Kadınların Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puan ortalaması 12.29 ± 2.48 , erkeklerin ise 10.09 ± 2.70 'dir ve puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($t=5.498$, $p=0.000$). Çiftler Uyum Ölçeği toplam puan ortalaması kadınların 89.00 ± 12.79 , erkeklerin 100.39 ± 17.24 'tür ve puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($t=-4.864$, $p=0.000$). Ayrıca çalışmaya katılan kadınların ($r=-0.373$, $p=0.000$) ve erkeklerin ($r=-0.226$, $p=0.039$) Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çiftler Uyum Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 2).

Araştırmaya katılan infertil kadın ve erkeklerin, yaş, evlilik süresi ve infertilite süresi ortalamaları ile BUÖ ve ÇUÖ

Tablo 1. Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri		
Değişkenler	Kadın	Erkek
Yaş Ortalaması (Ort±SD)	30.46 ± 4.71 (22-42)	33.94 ± 5.08 (25-48)
Eğitim Durumu	n(%)	n(%)
İlköğretim mezunu	32 (38.1)	24 (28.6)
Ortaöğretim mezunu	36 (42.9)	44 (52.4)
Yükseköğretim mezunu	16 (19.0)	16 (19.0)
Evlilik Süresi Ortalaması (Ort±SD)	7.04 ± 4.29 (1-22)	
İnfertilite Süresi Ortalaması (Ort±SD)	5.59 ± 3.35 (1-15)	
Gelir Durumu	18 (21.4)	
Orta	55 (65.5)	
Kötü	11 (13.1)	
İnfertilite Tipi	65 (77.4)	
Primer	19 (22.6)	
İnfertilitenin Nedeni	32 (38.1)	
Kadın	26 (31.0)	
Erkek	7 (8.3)	
Hem kadın hem erkek	19 (22.6)	
Nedeni bilinmiyor	19 (22.6)	

Tablo 2. Katılımcıların beck umutsuzluk ölçeği ve çift uyum ölçeği puan ortalamaları

Ölçek Puan Ortalamaları	Kadın (Ort±SD)	Erkek (Ort±SD)	t/p
Beck Umutsuzluk Ölçeği Puan Ortalaması	12.29 ± 2.48	10.09 ± 2.70	$t=5.498$ $p=0.000$
Çift Uyum Ölçeği Puan Ortalaması	89.00 ± 12.79	100.39 ± 17.24	$t=-4.864$ $p=0.000$
r	$r=-0.373$	$r=-0.226$	
p	$p=0.000$	$p=0.039$	

puan ortalamaları arasında ilişki bulunmamıştır. Ayrıca katılımcıların eğitim durumu, gelir durumu ve infertilite tipine göre de BUÖ ve ÇUÖ puan ortalamaları arasında fark yoktur (Tablo 3).

Tartışma

İnfertilite, üreme sağlığının en önemli unsurlarından biridir ve bu çiftlerin yaşamının psikolojik ve sosyal yönleri üzerinde belirgin etkiye sahiptir. Çocuk sahibi olamama genellikle tüm aileyi ve hatta toplumu etkileyen bir durum olmasından dolayı olumsuz psikososyal sonuçları da sıklıkla beraberinde getirmektedir. Birçok kültürde kadınlık annelik rolünün yerine getirilip getirilmemesi ile eşdeğer tutulup, infertil kadınlar ailelerin çocuk sahibi olamamasından sorumlu kişilerdir. Bu nedenle infertil kadınlarda infertilitenin neden olduğu sorunlar daha sık ve şiddetli ortaya çıkabilmektedir (2,8,12,21). Çalışmada hem kadınların hem de erkeklerin umutsuzluk puanları orta değer altındadır ve kadınların erkeklere göre daha umutsuz olduğu belirlenmiştir. Erbil, Bostan ve Kahraman (2010) tarafından yapılan çalışmada infertil kadın ve erkeklerin umutsuzluk düzeyleri BUÖ kullanılarak karşılaştırılmış, kadın ve erkeklerin umutsuzluk puanları orta değer altında bulunmuştur (12). Yılmaz ve arkadaşları (2016) tarafından infertil kadınların umutsuzluk ve depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, infertil kadınların depresif semptomlar gösterdiği ve kendilerini umutsuz hissettikleri ve umutsuzluk hissinin depresif semptomların şiddetini arttırdığı belirlenmiştir (10). Samadaee-Gelekholaee ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada da kadınların erkeklere göre infertilite sürecinde şiddetli duygusal tepkiler gösterdiği ve depresyon oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmektedir (14). İnfertilite bir kadının kendisinden toplumsal olarak beklenen en önemli rolü olan annelik rolünü başaramamasına neden olduğundan, erkeklere oranla daha fazla umutsuzluğa yol açabilmektedir.

Çalışmada infertiliteden etkilenen kadınların erkeklere göre çift uyumlarının daha kötü olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların bireysel özelliklerine göre beck umutsuzluk ölçeği ve çift uyum ölçeği puan ortalamaları

<i>Değişkenler</i>	<i>Beck Umutsuzluk Ölçeği Puan Ortalaması</i>		<i>Çift Uyum Ölçeği Puan Ortalaması</i>	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
Yaş Ortalaması	r=-0.175 p=0.257	r=-0.176 p=0.109	r=0.063 p=0.568	r=0.048 p=0.666
Evlilik Süresi Ortalaması	r=0.043 p=0.700	r=0.154 p=0.162	r=-0.36 p=0.748	r=-0.123 p=0.265
İnfertilite Süresi Ortalaması	r=0.028 p=0.803	r=0.035 p=0.753	r=-0.141 p=0.200	r=-0.152 p=0.168
Eğitim Durumu	Kadın (Ort±SD)	Erkek (Ort±SD)	Kadın (Ort±SD)	Erkek (Ort±SD)
İlköğretim mezunu	11.84±2.45	10.58±2.84	88.81±12.91	101.66±20.82
Ortaöğretim mezunu	12.66±2.29	9.70±2.25	88.58±10.44	99.52±15.54
Yükseköğretim mezunu	12.37±2.94	9.68±2.89	92.31±15.06	100.87±16.80
KW	2.037	1.169	2.749	0.091
p	0.361	0.564	0.134	0.955
Gelir Durumu				
İyi	12.50±1.94	9.94±2.95	87.83±12.44	98.72±18.16
Orta	12.61±2.38	10.18±2.61	88.07±13.12	101.83±16.63
Kötü	10.36±3.04	9.90±2.98	95.54±10.52	95.90±19.30
KW	5.956	0.279	4.162	1.191
p	0.051	0.870	0.125	0.551
İnfertilite Tipi				
Primer	12.20±2.34	9.90±2.82	89.15±12.76	101.27±16.72
Sekonder	12.63±2.94	10.73±2.20	88.47±13.22	97.36±19.06
U	535.500	496.000	604.000	532.000
p	0.337	0.190	0.885	0.360
İnfertilitenin Nedeni				
Kadın	11.68±2.52	9.87±2.70	87.12±10.70	95.59±16.60
Erkek	12.84±2.49	11.07±2.62	89.76±13.33	101.07±16.31
Hem kadın hem erkek	12.28±1.49	9.28±2.87	91.57±18.50	107.71±15.09
Nedeni bilinmiyor	12.57±2.63	9.42±2.56	90.15±13.59	104.84±19.14
KW	3.701	4.989	0.375	4.555
p	0.296	0.173	0.945	0.207

Egelioğlu Cetişli, Serçekuş ve Oğuz (2014) tarafından yapılan çalışmada primer infertil kadınların çift uyumlarının düşük olduğu bulunmuştur (7). Çalışmanın sonuçları ile benzer şekilde Valsangkar ve arkadaşları (2011) ve Karamidehkordi ve Roudsari (2014) tarafından yapılan çalışmalarda da infertilitenin evlilik uyumunu olumsuz etkilediği belirtilmiştir (11,16). Drosdzol ve Skrzypulec (2008) tarafından infertil çiftlerin yaşam kalitesi ve cinsel fonksiyonlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada infertil kadınların yaşam kalitesi daha düşük iken, infertil erkeklerin daha fazla cinsel problemler yaşadığı belirlenmiştir (9). Samadaee-Gelekholaee ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada infertilite tedavisindeki başarısızlıkların çift uyumunu olumsuz etkilediği

bildirilmiştir. Çocuk sahibi olmak, evlilik hayatının doğal ve önemli bir parçasıdır (14). Çocuksuz bir yaşam, her iki cinsin de, umutsuzluk, yalnızlık, suçluluk, stres, anksiyete ve depresyon gibi duygular yaşamasına, cinsel yaşamlarının olumsuz etkilenmesine ve evlilik uyumlarının bozulmasına neden olabilmektedir. İnfertil bireylerde anne ve babalığa ilişkin rol kaybı, yetersizlik ve çaresizlik duyguları, bireylerin kendilerini yetersiz, eksik ve çaresiz hissetmesine ve zamanla umutsuzluğa neden olur (13,21). Bu çalışmada da hem kadınların hem de erkeklerin umutsuzluklarının artmasıyla çift uyumlarının azaldığı belirlenmiştir. Keskin ve Gümüş (2014) tarafından yapılan çalışmada da çift uyumu ve umutsuzluk arasında benzer bir ilişki bulunmuştur (17).

Araştırmada infertil kadın ve erkeklerin, yaş, evlilik süresi ve infertilite süresi ortalaması, eğitim durumu, gelir durumu, infertilite tipi ve nedeni ve daha önce gebelik oluşup oluşmamasının umutsuzluk düzeyi ve çift uyumuna etki etmediği, eğitim düzeyi yüksek erkeklerin umutsuzluk düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Keskin ve Gümüş (2014) tarafından yapılan çalışmada kadınlarda yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi ve aile tipi gibi sosyodemografik özelliklerin umutsuzluk üzerine etkisi bulunmazken, düşük gelirli kadınların umutsuzluk düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (17). Kargın ve Ünal (2011) tarafından yapılan çalışmada ise yaş, evlilik süresi, eğitim düzeyi ve çocuk isteme süresi infertil kadınlarda umutsuzluğu etkileyen değişkenler olarak bildirilmiş, yaş ve evlilik süresi arttıkça ve eğitim düzeyi düştükçe infertil kadınlarda umutsuzluğun arttığı bildirilmiştir (2). Tüzer ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmada infertilite süresinin uzamasının

ve erkek kaynaklı infertilitenin çift uyumunu etkilediği belirtilmiştir (22). Çalışmada sosyo-demografik ve infertiliteye ilişkin özellikler ile umutsuzluk ve çift uyumu arasında farkın çıkmamasının örneklem sayısı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve öneriler

Çalışmada infertil çiftlerde umutsuzluk düzeyi arttıkça çiftler arasındaki evlilik uyumunun azaldığı belirlenmiştir. Bir yaşam krizi olan, toplumda görülme sıklığı giderek artan infertilite yalnız tedavi gören kadını etkilemekle kalmayıp her iki eşin de umutsuzluk yaşamasına, çiftler arasındaki uyumun azalmasına ve evlilik problemlerinin ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle sağlık çalışanları tarafından infertilite tedavisine başvuran çiftlere ilişkilerini güçlendirmede psikolojik destek sağlanması önemlidir.

Kaynaklar

1. World Health Organization (WHO). Multiple definitions of infertility <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/infertility/multiple-definitions/en/>. Erişim tarihi: 09.06.2017.
2. Kargın M, Ünal S. Infertil bireylerde umutsuzluğun belirlenmesi. *New Symposium Journal* 2011;49:54-60.
3. Bodur NE, Çoşar B, Erdem M. Infertil çiftlerde evlilik uyumunun demografik ve klinik değişkenlerle ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2013;38:51-62.
4. Cunningham N, Cunningham T. Women's experiences of infertility-towards a relational model of care. *Journal of Clinical Nursing* 2013;22:3428-37.
5. Hasanpoor-Azghdy SB, Simbar M, Vedadhir A. The emotional psychological consequences of infertility among infertile women seeking treatment: Results of a qualitative study. *Iranian Journal of Reproductive Medicine* 2014;12:131.
6. Behboodi-Moghadam Z, Salsali M, Eftekhari-Ardabili H, Vaismoradi M, Ramezanzadeh F. Experiences of infertility through the lens of Iranian infertile women: a qualitative study. *Japan Journal of Nursing Science* 2013;10:41-6.
7. Egelioglu-Cetişli N, Serçekuş P, Oğuz N. Primer infertil kadınlarda cinsel doyum ve çift uyumu. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2014; 16: 38-47.
8. Ozan YD, Okumuş H. Experiences of Turkish women about infertility treatment: A qualitative study. *Int J Basic Clin Stud* 2013;2:56-64.
9. Drosdzol A, Skrzypulec V. Quality of life and sexual functioning of Polish infertile couples. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* 2008; 13:271-81.
10. Yılmaz SD, Beji NK, Serdaroğlu H. Infertil kadınlarda umutsuzluk ve depresyon düzeyi. *Türkiye Klinikleri Journal of Obstetric-Women's Health and Diseases Nursing-Special Topics* 2016;2:46-50.
11. Karamidehkordi A, Roudsari RL. Body image and its relationship with sexual function and marital adjustment in infertile women. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research* 2014;19(7 Suppl1):S51.
12. Erbil N, Bostan Ö, Kahraman AN. Infertil kadın ve erkeklerde umutsuzluk. *Türkiye Klinikleri Journal of Gynecology and Obstetrics* 2010;20:228-35.
13. Luk, BHK, Loke AY. The impact of infertility on the psychological well-being, marital relationships, sexual relationships, and quality of life of couples: A systematic review. *Journal of Sex & Marital Therapy* 2015;41:610-25.
14. Samadaee-Gelekholaee K, McCarthy BW, Khalilian A, Hamzehgardeshi Z, Peyvandi S, Elyasi F, Shahidi M. Factors associated with marital satisfaction in infertile couple: A comprehensive literature review. *Global Journal of Health Science* 2016;8:96.
15. Taşçı E, Bolsoy N, Kavlak O, Yücesoy F. Infertil kadınlarda evlilik uyumu. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi* 2008;5:105-10.
16. Valsangkar S, Bodhare T, Bele S, Sai S. An evaluation of the effect of infertility on marital, sexual satisfaction indices and health-related quality of life in women. *Journal of Human Reproductive Sciences* 2011;4:80.
17. Keskin G, Gümüş AB. Infertilite: Umutsuzluk perspektifinden bir inceleme. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği* 2014;5.
18. Yağmur Y, Oltuluoğlu H. Social support and hopelessness in women undergoing infertility treatment in Eastern Turkey. *Public Health Nursing* 2012;29:99-104.
19. Durak A. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Geçerlik Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi* 1994;9:1-11.
20. Fişiloğlu H, Demir A. Applicability of the Dyadic Adjustment Scale of Marital Quality with Turkish couples. *Eur J Psychol Assessment* 2000;16:214-8.
21. Kılıç M, Ejder Apay S, Kızılkaya Beji. Infertilite ve Kültür. *İÜFN Hem Derg* 2011;19:109-15.
22. Tüzer V, Tuncel A, Göka S, Bulut SD, Yüksel FV, Atan A, Göka E. Marital adjustment and emotional symptoms in infertile couples: gender differences. *Turkish Journal of Medical Sciences* 2010;40:229-37.